

Ю.-А. І. Никорович

orcid.org/0009-0009-8284-3514

аспірант кафедри політичних інститутів та процесів

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ ЯК СУБ'ЄКТИ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Постановка наукової проблеми та її значення. Головним фактором вибору теми статті стала її актуальність, адже вивчення аналітичних центрів як суб'єктів політичного процесу є актуальним з численних причин.

По-перше, аналітичні центри відіграють вагомий роль у забезпеченні якості прийнятих рішень у сучасній політичній системі. Постійне ускладнення політичних процесів у суспільстві призводить до наголошення важливості ролі аналітичних центрів у забезпеченні об'єктивної інформації та аналізу для політичних рішень.

По-друге, аналітичні центри в розвинених країнах виконують місію освіти та просвіти громадян, а також артикулюють інтереси різних соціальних груп та верств населення. Це сприяє розв'язанню актуальних соціальних проблем і сприяє розвитку демократії.

По-третє, умови політичного середовища, в якому функціонують аналітичні центри, можуть бути різними, і це вимагає подальшого дослідження.

По-четверте, політичний статус та функції аналітичних центрів можуть сильно варіюватися, від легітимізації влади до просвіти громадян. Визначення їхнього політичного статусу є важливим завданням для подальших досліджень.

Загалом, вивчення впливу аналітичних центрів на політичний процес та розробка ефективних методик оцінки їхньої ролі є актуальними завданнями з теоретичного і практичного погляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню аналітичних центрів як учасників політичного процесу, їхній класифікації, функціональному розмаїттю присвячені праці багатьох авторів, серед яких слід виділити Дж. МакГанна, К. Рівера, Е. Річа, Ш. Бедера, Н. Рабла, Р. Хааса, Д. Абельсона, К. Томаса, К. Вейвера, Д. Стоуна, П. Діксона. Серед вітчизняних дослідників приділяли увагу дослідженню аналітичних центрів Н. Ржевська, А. Лучик, О. Клименко, Н. Шершньова, В. Горбатенко, І. Петренко, С. Внучко.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день немає загальноприйнятого визначення поняття "аналітичний центр", однак одним з найперших та найвпливовіших є визначення сформоване американськими науковцями Кентом Вівером та Джеймсом МакГанном. Вони розуміють аналітичні центри як "неурядові, некомерційні дослідницькі організації зі значною організаційною автономією від уряду та суспільних інтересів, таких як групи інтересів та політичні партії". (McGann, Weaver, 2000)

Історично, аналітичні центри вийшли з академічного середовища та відокремилися від традиційних науково-дослідних установ. Даний процес розпочався на початку ХХ століття на Заході, коли державні органи стали виявляти попит на практичний аналіз політичних рішень, які вони розробляли. Наприклад, на початку ХХ століття з'явився один з найстаріших аналітичних центрів у США, Інститут Брукінгса. (Smith, 1991)

Інститут Брукінгса відзначився своєчасними та практичними дослідженнями, спрямованими на знаходження рішень складних політичних проблем, які постали перед США. Упродовж десятиліть ідеї, що народилися в рамках Інституту Брукінгса, відіграли важливу під час мобілізації впродовж Першої та Другої світових воєн, впровадженні бюджетного процесу федерального уряду, створенні системи державної цивільної служби та соціального забезпечення. (Talbot, 2002)

Незважаючи на зв'язок аналітичних центрів із традиційними академічними інститутами, а також їхню активну участь у системі наукових досліджень і розробок, вони відрізняються від традиційних науково-дослідних організацій досить суттєво.

Сферою діяльності аналітичних центрів є політичний процес. На відміну від традиційних науково-дослідних організацій, які функціонують в науковій сфері.

Традиційні науково-дослідні організації переважно зосереджені на проведенні наукових досліджень та створенні нових знань, які, в основному, спрямовані на інших вчених та дослідників у конкретній науковій галузі. Тоді як діяльність аналітичних центрів орієнтована на поширення та впровадження цих нових знань серед осіб, які приймають рішення.

Особи, які приймають рішення, стикаються з завданнями, що потребують комплексного міждисциплінарного аналізу. Це робить діяльність аналітичних центрів відмінною від традиційних науково-дослідних організацій, які, як правило, спеціалізуються в рамках однієї наукової галузі. Таким чином, діяльність аналітичних центрів має міждисциплінарний характер і повинна бути спрямована на конкретні управлінські рішення, що вимагаються в даному моменті. Вони повинні бути актуальними "тут і зараз", доки залишаються актуальними відповідні управлінські рішення.

У політологічній літературі можна знайти різні класифікації аналітичних центрів, які використовуються для систематизації цих організацій та розуміння їхньої ролі в політичному процесі. На сьогоднішній день, однією з найпопулярніших є типологізація, яку розробили американські вчені Ендрю Річ та Кент Вівер. Вони виділяють три основні типи цих організацій, кожен з яких має свої унікальні особливості. (Маєвська, 2017, с. 126)

Перший тип, відомий як "університети без студентів" або "академічні аналітичні центри". Вони проводять емпіричні дослідження і мало чим відрізняються від дослідницьких інститутів. Як правило, співробітники даного типу аналітичних центрів – це особи з науковим ступенем. Результати їхніх досліджень відображаються у наукових публікаціях, які відповідають академічним стандартам нейтральності та строгості. Більшість цих організацій отримують фінансову підтримку, в основному, від приватних фондів.

Другий тип – "контрактні дослідницькі організації", які зазвичай працюють на замовлення урядових структур. Ці організації зазвичай позиціонують себе як технократичні і позапартійні, фокусуючись на об'єктивних дослідженнях. Результати своїх досліджень публікують у вигляді звітів та монографій. Основну своїх фінансових ресурсів отримують завдяки реалізації завдань із замовлень державних установ, що впливає з самої назви цього виду організацій.

Третій тип – "пропагандистські центри дослідження". Дані аналітичні центри вдаються до більш лагідних реакцій на запити політичних діячів, зокрема законодавців та намагаються безпосередньо впливати на них.

Зазвичай фінансування пропагандистських "мозкових центрів" не обмежується лише приватними фондами, воно також охоплює приватних осіб та корпорації.

Їхньою продукцією, як правило, є лаконічні та зрозумілі аналітичні звіти, які стосуються конкретних політичних питань і синтезують результати попередніх досліджень. Головна мета полягає в тому, щоб запропонувати вигідне тлумачення вже існуючих даних, а не збирати власні оригінальні дані.

Багато співробітників таких установ мають наукові ступені, але "мозкові центри" цієї категорії надають перевагу співпраці з особами, які вже мають відому політичну репутацію або значний досвід в ухваленні політичних рішень. Іншими словами, для таких "мозкових центрів" куди важливішими є ті, хто засідав у парламенті, працював в органах виконавчої влади або брав участь у передвиборчих кампаніях, аніж науковці з вражаючими списками наукових публікацій. (Rich, Weaver, 2000, с. 82)

Дані категорії не виключають наявність "гібридних" варіантів аналітичних центрів, які можуть існувати в різних формах, проте вони тією чи іншою мірою зустрічаються в усіх сучасних державах.

На сьогоднішній день, аналітичні центри активно розширюють свій вплив і займають важливе місце серед суб'єктів політичного процесу. При цьому, сучасні тенденції розвитку суспільства сприяють появі аналітичних структур з транснаціональним акцентом. Ці організації спеціалізуються в дослідженні глобальних та регіональних питань, активно залучаючи науковців з різних країн до спільної співпраці.

За структурно-функціональним підходом, аналітичні центри в рамках політичної системи виконують конкретні функції. Їх можна розділити на основну та додаткову. Основна полягає у проведенні політичного аналізу. Додатковою функцією аналітичних центрів є вплив на політичні рішення та політичні інститути.

Американський науковець Томас Корнелл у своїй праці "Мозкові центри та демократія" виділяє аналітичним центрам, як інститутам публічної політики наступні функції:

- **Просвітницька функція.** Аналітичні центри підвищують обізнаність громадян у сферах, які мають важливе значення для покращення громадського добробуту;
- **Функція зміцнення демократії.** Аналітичні центри, як інститути громадської політики, подають складні соціально-політичні питання у доступній і зрозумілій формі, щоб їх можна було обговорювати перед широкою громадськістю та всіма зацікавленими сторонами.
- **Функція консультації.** Аналітичні центри надають консультації особам, які приймають рішення, включаючи депутатів парламенту та місцеві органи влади. (Cornell, 1996)

Аналітичні центри використовують свій експертний потенціал, щоб допомогти політикам краще розуміти складні соціальні та політичні питання, які виникають у суспільстві. Такі консультації стають важливим інструментом у роботі законодавчих та виконавчих органів влади, допомагаючи їм розробляти стратегії та політики, спрямовані на покращення життя громадян та вирішення актуальних проблем суспільства.

В залежності від становища аналітичних центрів у демократичному політичному процесі та специфіки їх впливу на ухвалення політичних рішень, можемо виділити наступні ролі, які вони виконують:

По-перше, вони можуть займатися важливими фундаментальними дослідженнями у сфері політичних проблем та прийняття політичних рішень.

По-друге, аналітичні установи можуть надавати консультації та рекомендації стосовно актуальних політичних питань та проблем. Для цього аналітичні центри розробляють аналітичні звіти, які можуть поширюватися як і в друкованому вигляді, так і через мережу Інтернет.

По-третє, співробітники аналітичних центрів можуть бути залучені задля надання коментарів щодо поточних подій як через ЗМІ, так і через нові медіа-платформи, такі, як мережа Youtube, Telegram-канали тощо.

По-четверте, аналітичні центри можуть забезпечувати кваліфікованих спеціалістів для роботи в уряді. Дана особливість є актуальною для політичної системи США.

Хоча структура організацій, методи роботи, аудиторія, ринок та засоби підтримки можуть відрізнятися від установи до установи і від країни до країни, основна мета більшості аналітичних центрів є спільною – вона полягає в проведенні високоякісних досліджень та аналізу високої якості.

Аналітичні центри представляють собою унікальне явище в сучасній суспільній системі. Процеси секуляризації та демократизації призвели до розвитку експертного знання та створення аналітичних центрів як її інституціонального явища.

Аналітичні центри виконують важливу роль в забезпеченні політичного процесу експертними даними. У сучасній політичній системі вони виступають як постачальники інтелектуальної підтримки політики та, водночас, як активні учасники демократичного конкурентного політичного процесу. Вони впливають на складність прийняття політичних рішень і ступінь інституціоналізації наукової діяльності.

Також вони є важливими учасниками громадянського суспільства в демократичній політичній системі. Аналітичні центри стоять в передовій руху за політичні реформи та економічний розвиток, допомагаючи зменшити відстань між урядом і громадськістю. (Think Tanks in Policy Making – Do They Matter?, 2011)

Висновки. Аналітичні центри виконують важливу роль у формуванні та розвитку політики, забезпечуючи необхідною експертною інформацією, аналізами та рекомендаціями осіб, які приймають рішення на різних рівнях уряду та владних структур. Вони також сприяють розвитку обґрунтованих та ефективних політичних рішень та допомагають у вирішенні складних суспільних, економічних і політичних проблем.

Незалежність та об'єктивність аналітичних центрів роблять їх довіреними джерелами експертної інформації, що не підпорядкована політичним або комерційним інтересам. Вони також сприяють впровадженню демократичних принципів у політичний процес, створюючи умови для глибшого діалогу між владою та громадськістю, а також між різними політичними акторами.

Розвиток аналітичних центрів, як інститутів інтелектуального забезпечення політики, залежить від рівня складності політичних процесів та ступеня інституціоналізації наукової діяльності. Важливими факторами, які впливають на роль аналітичних центрів, є політична конкуренція та плюралізм в політичній системі, а також інституціоналізація політичних процесів. Висока політична конкуренція та інституціоналізація політичних процесів збільшують можливості аналітичних центрів як автономних та впливових політичних акторів.

Основними формами участі аналітичних центрів у політичному процесі є встановлення неформальних зв'язків з тими, хто приймає рішення, участь у формальних процедурах, таких як парламентські слухання та робота за контрактом, а також активна участь у дискусіях з політиками, представниками ЗМІ та громадськістю.

Література

- Маєвська О. М. Класифікація «мозкових центрів» Світу: основні підходи. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Київ : Національний авіаційний університет. Вип. 1-2. 2017. С. 125-129.
- Cornell Th.F. (1996). Ideas into Action: Think Tanks and Democracy // Economic Reform Today. No 3 <https://www.cipe.org/publications/fs/ert/e21/vilE21.html>.
- McGann J., Weaver B.K. (2000). Think Tanks and Civil Societies: Catalyst for Ideas and Action. – Piscataway (NJ). <https://www.routledge.com/Think-Tanks-and-Civil-Societies-Catalysts-for-Ideas-and-Action/Weaver/p/book/9780765809520>.
- Rich, A., & Weaver, R. K. (2000). Think tanks in the U.S. media. The Harvard International. Journal of Press/Politics, 5(4), 81-103, 2000.
- Smith J. A. (1991). The idea brokers: Think tanks and the rise of the new policy elite. The Free Press; Collier Macmillan Canada; Maxwell Macmillan International.
- Talbott S. (2002). The Brookings Institution: how a think tanks works. U. S. Foreign policy agenda an electronic journal of the U.S. department of state volume 7. №3. http://www.usembassy-mexico.gov/bbf/ej/1102_RoleThinkTanks.pdf.
- Think Tanks in Policy Making – Do They Matter? (2011) <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/china/08564.pdf>.

References

- Maievska O. M. (2017). Klasyfikatsiia «mozkovykh tsentriv» Svit: osnovni pidkhody. Politychni problemy mizhnarodnykh system ta hlobalnoho rozvytku. Kyiv : Natsionalnyi aviatsiinyi universytet. Vyp. 1-2. S. 125-129.
- Cornell Th. F. (1996). Ideas into Action: Think Tanks and Democracy // Economic Reform Today. No 3 <https://www.cipe.org/publications/fs/ert/e21/vilE21.html>.
- McGann J. Weaver B.K. (2000). Think Tanks and Civil Societies: Catalyst for Ideas and Action. – Piscataway (NJ). <https://www.routledge.com/Think-Tanks-and-Civil-Societies-Catalysts-for-Ideas-and-Action/Weaver/p/book/9780765809520>.
- Rich, A., & Weaver, R. K. (2000). Think tanks in the U.S. media. The Harvard International. Journal of Press/Politics, 5(4), 81-103, 2000.
- Smith J. A. (1991). The idea brokers: Think tanks and the rise of the new policy elite. The Free Press; Collier Macmillan Canada; Maxwell Macmillan International.
- Talbott S. (2002). The Brookings Institution: how a think tanks works. U. S. Foreign policy agenda an electronic journal of the U.S. department of state volume 7. №3. http://www.usembassy-mexico.gov/bbf/ej/1102_RoleThinkTanks.pdf.
- Think Tanks in Policy Making – Do They Matter? (2011) <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/china/08564.pdf>.

Анотація

Никорович Ю.-А. І. Аналітичні центри як суб'єкти політичного процесу. – Стаття.

В даній науковій роботі досліджується роль та важливість аналітичних центрів у сучасному політичному процесу. Розглядаються ключові аспекти їхньої діяльності, такі як проведення політичного аналізу, надання рекомендацій політикам, участь у громадських дискусіях та співпраця з мас-медіа. Зроблена спроба визначити ролі аналітичних центрів, які вони виконують у політичному процесі, а також зазначені основні ознаки, що відрізняють аналітичні центри від традиційних науково-дослідних організацій. Розглянута важливість функцій, які виконують аналітичні центри, зроблено акцент на тому, що аналітичні центри використовують свою експертну компетенцію для аналізу складних суспільних, економічних та політичних питань, надаючи політикам необхідні інструменти для прийняття ефективних рішень. Це сприяє підвищенню рівня відповідальності у політичній сфері та сприяє покращенню ефективності державного управління.

Дослідження аналітичних центрів як важливого суб'єкта політичного процесу має практичне значення для формування ефективної політики. Адже йдеться про один з ключових факторів, що впливає на компетентність ухвалених політичних рішень, їхню легітимність і результативність. З іншого боку, чітке визначення місця цього елемента в структурі політичного процесу сприяє об'єктивному визначенню впливу, який еліти та громадські інститути здійснюють на цей процес.

Як об'єкт дослідження в галузі публічної політики, аналітичний центр є відносно відокремленою структурою всередині комплексної системи політичного управління суспільством. Він підлягає регулюванню різними соціальними нормами, такими як право, мораль, звичаї, традиції та інші. Аналітичний центр має статус громадської організації, що є незалежною від уряду та політичних партій і не призначена для здобуття прибутку. Ця організація спеціалізується на дослідженні важливих суспільних проблем та розробці шляхів їх вирішення, переважно фокусуючись на соціально-політичних питаннях національного рівня. Вона має суспільну корисність, орієнтовану на загальні інтереси та відповідає їм.

Ключові слова: аналітичний центр, політичний процес, політична експертиза, політичне рішення, політична система.

Summary

Nykorovych Yu.-A. I. Think tanks as subjects of the political process. – Article.

This article explores the role and importance of think tanks in the modern political process. The key aspects of their activities, such as conducting political analysis, providing recommendations to policy makers, participating in public debates and cooperating with the media, are considered. An attempt is made to define the roles think tanks play in the political process, and the main features that distinguish think tanks from traditional research organizations are outlined. The importance of the functions performed by think tanks is considered, with an emphasis on the fact that think tanks use their expert competence to analyze complex social, economic and political issues, providing politicians with the necessary tools for making effective decisions. This helps to increase the level of accountability in the political sphere and contributes to the improvement of public administration.

The study of think tanks as an important actor in the political process is of practical importance for the development of effective policy. After all, this is one of the key factors that affects the competence of political decisions, their legitimacy, and effectiveness. On the other hand, a clear definition of the place of this element in the structure of the political process contributes to an objective determination of the influence that elites and public institutions have on this process.

As an object of research in the field of public policy, a think tank is a relatively separate structure within the complex system of political governance of society. It is subject to regulation by various social norms, such as law, morality, customs, traditions, and others. The think tank has the status of a non-governmental organization that is independent of the government and political parties and is not intended to make a profit. This organization specializes in researching important social problems and developing solutions to them, mainly focusing on socio-political issues at the national level. It has a public utility oriented towards and in the public interest.

Key words: think tank, political process, political expertise, political decision, political system.